

Fiscalitat de les operacions financeres

Esteban Quintana Ferrer

PID_00189495

Material docent de la UOC

Esteban Quintana Ferrer

Professor de Dret financer i tributari
de la Universitat de Girona.

L'encàrrec i la creació d'aquest material docent han estat coordinats
per la professora: Ana María Delgado García (2012)

Primera edició: octubre 2012
© Esteban Quintana Ferrer
Tots els drets reservats
© d'aquesta edició, FUOC, 2012
Av. Tibidabo, 39-43, 08035 Barcelona
Disseny: Manel Andreu
Realització editorial: Eureka Media, SL
Dipòsit legal: B-22.605-2012

Els textos i imatges publicats en aquesta obra estan subjectes –llevat que s'indiqui el contrari– a una llicència de Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada (BY-NC-ND) v.3.0 Espanya de Creative Commons. Podeu copiar-los, distribuir-los i transmetre'ls públicament sempre que en citeu l'autor i la font (FUOC. Fundació per a la Universitat Oberta de Catalunya), no en feu un ús comercial i no en feu obra derivada. La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/legalcode.ca>

Introducció

L'objectiu d'aquesta assignatura, dividida en quatre mòduls, és estudiar la fiscalitat de les operacions financeres.

Les persones físiques i les persones jurídiques busquen per mitjà d'aquest tipus d'operacions obtenir una **rendibilitat dels estalvis o de les rendes**. Per a fer-ho, inverteixen el capital no destinat a consum immediat en la compra d'actius o la contractació de productes amb la intenció d'obtenir un benefici al cap d'un temps. La identificació dels principals efectes de la fiscalitat en les decisions d'inversió financera és, doncs, fonamental, ja que una **bona rendibilitat financera** d'una operació pot quedar frustrada si no se'n tenen en compte simultàniament les **implicacions fiscals**.

Reflexió

Des d'una perspectiva financera, totes les operacions del mercat ofereixen nivells diferents pel que fa a la rendibilitat, al risc i a la liquiditat. Normalment, la rendibilitat més alta s'associa amb el risc més alt i amb la liquiditat a més llarg termini. En canvi, les operacions més segures i que es liquiden a curt termini solen presentar una rendibilitat més baixa.

Una **inversió financera** no té cap finalitat productiva o de prestació de serveis, però sí que compleix una funció econòmica molt rellevant, si tenim en compte que possibilita la transferència de fons i el finançament de les entitats públiques o privades que es converteixen en deutores dels inversors.

Doncs bé, en aquesta assignatura examinem el règim fiscal de les diferents operacions financeres sempre des de la perspectiva de l'inversor (no del receptor del capital), amb la finalitat de destacar les conseqüències que tindrà aquest subjecte en l'àmbit tributari en adoptar les seves decisions. Aquestes conseqüències es poden concretar en la submissió a gravamen de les rendes o dels beneficis obtinguts, de l'adquisició dels actius amb què es concreta la inversió o de la mateixa realització de l'operació, i amb la previsió de diferents beneficis fiscals (tipus de gravamen reduïts, reduccions en la base imposable, bonificacions en la quota, etc.) dirigits a incentivar l'estalvi i la inversió.

En **els tres primers mòduls** de l'assignatura estudiarem la fiscalitat de les operacions que constitueixen instruments d'estalvi **purament financer**.

Les **operacions d'estalvi financer** tenen com a característica definitòria la formació d'un capital que es lliura periòdicament i la determinació certa d'aquest capital segons les imposicions pactades, el capital que cal constituir, i el temps i l'interès a què es capitalitzarà l'operació. Aquest és el cas dels actius financers de renda fixa i de les operacions bancàries, que constitueixen les modalitats d'inversió més segures però també menys rendibles del mercat (primer mòdul); els actius financers de renda variable i la participació en institucions d'inversió col·lectiva, operacions més atractives des del punt de vista de la rendibilitat però amb més riscos (segon mòdul); i les assegurances de vida individuals, la participació en entitats de capital de risc, els productes financers derivats i el préstec de valors (tercer mòdul).

En relació amb totes aquestes operacions d'estalvi financer, examinarem amb detall en els tres primers mòduls els trets més importants de la **tributació**, sobretot pel que fa al gravamen de la renda obtinguda per les persones físiques residents en l'IRPF, però també en la resta d'impostos del sistema tributari que graven aquesta mateixa renda quan el perceptor és persona jurídica resident o persona física o jurídica no resident (IS, IRNR) o que graven la titularitat o l'adquisició dels productes contractats o l'operació en si mateixa (IP, ISD, ITPAJD, IVA, IPS).

El **quart mòdul** de l'assignatura el dedicarem analitzar les **operacions financeres d'estalvi previsió**, que inclouen tant els productes previstos de manera expressa per a complementar les pensions públiques (plans de pensions individuals i ocupació, plans de previsió assegurats, plans de previsió social empresarial, assegurances privades de dependència, assegurances col·lectives de vida i mutualitats de previsió social), com els actius purament financers que, atesa la longevitat del període d'inversió o el cobrament de la prestació normalment en forma de renda, serveixen per al mateix objectiu de manera implícita (plans individuals d'estalvi sistemàtic, hipoteca inversa, aportacions a patrimonis protegits amb discapacitat).

El grup d'operacions d'estalvi previsió també es pot classificar segons el caràcter individual o col·lectiu. Situats en aquesta perspectiva, que és la que adoptem en el quart mòdul, podem distingir els **productes individuals de previsió social** (plans de pensions individuals, plans de previsió assegurats, assegurances privades de dependència, plans individuals d'estalvi sistemàtic, hipoteca inversa i aportacions a patrimonis protegits de persones amb discapacitat) i els **productes col·lectius de previsió social** (plans de pensions d'ocupació, plans de previsió social empresarial, assegurances col·lectives de vida i aportacions a mutualitats de previsió social).

Reflexió

En el primer grup d'operacions financeres que acabem d'assenyalar, s'han inclòs també les assegurances de vida individuals. En principi, aquest producte respon formalment al segon grup d'operacions financeres que analitzem en el quart mòdul, les anomenades *operacions financeres d'estalvi previsió*, en què sovint es combina l'operació d'estalvi pròpiament dita amb alguna modalitat d'assegurança. Les assegurances de vida individuals, però, són instruments d'estalvi financer i no pas d'estalvi previsió, si tenim en compte que no són un instrument finalista per a complementar l'esquema de pensions de naturalesa pública i universal —a diferència, per exemple, de les assegurances col·lectives de vida, que sí que serveixen per a aquesta finalitat—, i que, per tant, no compleixen la característica fonamental que defineix aquest últim grup de productes.

Vegeu també

En l'apartat de glossari trobareu el significat de les sigles utilitzades en aquesta assignatura.

Tot aquest grup d'operacions financeres d'estalvi previsió gaudeixen d'importants **beneficis fiscals**, en la mesura que complementen els sistemes públics de pensions i d'assistència social i volen ser, per tant, incentivats per les administracions públiques. En aquest cas, doncs, cal examinar-ne el règim fiscal, pel que fa a l'IRPF, des de dues perspectives temporals diferents: el moment en què es fa l'aportació o es paga la **prima**, segons els casos, amb l'objectiu de conèixer si aquesta quantitat és deduïble o no, i el moment en què es **percep el capital o la renda**, per a saber com s'integra en la base imposable de l'impost. Tot plegat sense perjudici, també aquí, d'examinar la fiscalitat d'aquestes operacions en la resta d'impostos del sistema tributari.

Objectius

En aquests quatre mòduls didàctics trobareu els materials i les eines procedimentals indispensables per a assolir els objectius següents en relació amb la fiscalitat de les operacions financeres:

- 1.** Conèixer i classificar les operacions financeres que constitueixen modalitats d'estalvi financer i modalitats d'estalvi previsió.
- 2.** Distingir les particularitats que presenta en l'impost sobre la renda de les persones físiques la tributació de la renda obtinguda per la inversió en cadascuna de les operacions d'estalvi financer.
- 3.** Determinar com es produeix el gravamen de les operacions d'estalvi financer en la resta d'impostos del nostre sistema tributari i en quins supòsits.
- 4.** Saber les característiques essencials de la tributació de les operacions financeres d'estalvi previsió, que complementen les pensions públiques.
- 5.** Tenir una visió global i completa de les implicacions fiscals que comporta la inversió en qualsevol de les operacions financeres que ofereix el mercat.
- 6.** Extreure els elements essencials distintius de la tributació de cada operació financera amb l'objectiu de poder fer una planificació fiscal òptima, i relacionar la rendibilitat financera pròpia de cada operació amb la rendibilitat fiscal que es desprèn de l'ordenament jurídic tributari.

Continguts

Mòdul didàctic 1

Fiscalitat dels actius financers de renda fixa i de les operacions bancàries

Esteban Quintana Ferrer

1. Actius financers de renda fixa
2. Operacions bancàries

Mòdul didàctic 2

Fiscalitat dels actius financers de renda variable i de la participació en institucions d'inversió col·lectiva

Esteban Quintana Ferrer

1. Actius financers de renda variable
2. Institucions d'inversió col·lectiva

Mòdul didàctic 3

Fiscalitat de les assegurances de vida individuals i d'altres instruments d'estalvi financer

Esteban Quintana Ferrer

1. Assegurances de vida individuals
2. Altres instruments d'estalvi financer

Mòdul didàctic 4

Fiscalitat dels productes d'estalvi previsió

Esteban Quintana Ferrer

1. Productes individuals de previsió social
2. Productes col·lectius de previsió social

Glossari

aportació a patrimonis especialment protegits de persones amb discapacitat *f* Acció que vol afavorir l'aportació a títol gratuït de béns i drets al patrimoni de les persones amb discapacitat i establir mecanismes adequats per a garantir l'afecció d'aquests béns i drets, i també dels fruits, productes i rendiments d'aquests, a satisfer les necessitats vitals dels qui en són titulars.

assegurança col·lectiva de vida *f* Sistema d'estalvi previsió social formalitzat amb un contracte d'assegurança, igual que els plans de previsió social empresarial.

assegurança de dependència *m* Assegurança privada que cobreix exclusivament les contingències de dependència severa o gran dependència, en què el prenedor, l'assegurat i el beneficiari són la mateixa persona, i que utilitza les tècniques actuàries i garanteix una rendibilitat.

assegurança individual de vida *f* Contracte d'assegurança que pot actuar com a producte d'estalvi financer perquè el capital o la renda que es garanteix és el resultat de la capitalització de les primes pagades pel client que ha subscrit l'assegurança.

CNMV *sigla* Comissió Nacional del Mercat de Valors

DA *f* Disposició addicional.

DT *f* Disposició transitòria.

derivat financer *m* Instrument financer que té un valor que deriva de l'evolució dels preus d'altres actius, anomenats *actius subjacents*, i que es liquida per la diferència entre el preu de mercat d'aquest actiu subjacent en un moment determinat i el preu pactat al principi.

DGT *sigla* Direcció General de Tributs

empresari -aria *m* Persona o entitat que fa activitats que impliquen l'ordenació per compte propi de factors de producció materials o humans, o d'un d'aquests.

sin. **professional**

entitat de capital de risc *f* Entitat financera que té com a objectiu principal la presa de participacions temporals en el capital d'empreses no financeres i de naturalesa no immobiliària que, en el moment de la presa de participació, no cotitzen en el primer mercat de borses de valors o en qualsevol altre mercat regulat equivalent de la Unió Europea o de la resta de països membres de l'OCDE.

estalvi financer *m* Formació d'un capital que es lliura periòdicament i determinació certa d'aquest capital segons les imposicions pactades, el capital que cal constituir, i el temps i l'interès a què es capitalitzarà l'operació.

estalvi previsió *m* Operacions disposades en el mercat per a cobrir contingències futures a llarg termini, bàsicament la jubilació, amb la finalitat de capitalitzar una determinada inversió i d'obtenir uns fons econòmics que prevegin les prestacions dels sistemes públics de pensions i d'assistència social.

hipoteca inversa *f* Préstec o crèdit garantit amb una hipoteca sobre un bé immoble que constitueixi l'habitatge habitual del sol·licitant, que només pot ser concedit per les entitats de crèdit i per les entitats asseguradores autoritzades per a operar a Espanya.

IIC *m pl* Vegeu **institució d'inversió col·lectiva**.

institució d'inversió col·lectiva *f* Captació de fons, béns o drets del públic per a gestionar-los i invertir-los en béns, drets, valors o altres instruments, financers o no, i que estableix el rendiment de l'inversor segons els resultats col·lectius.

sigla **IIC**

IP *sigla* Impost sobre el patrimoni

IPS *sigla* Impost sobre les primes d'assegurances

IRNR *sigla* Impost sobre la renda de no residents

IRPF *sigla* Impost sobre la renda de les persones físiques

IS *sigla* Impost sobre la renda de societats

ISD *sigla* Impost sobre successions i donacions

ITPAJD *sigla* Impost sobre transmissions patrimonials i actes jurídics documentats

IVA *sigla* Impost sobre el valor afegit

LGT *sigla* Llei general tributària

LIP *sigla* Llei de l'impost sobre el patrimoni

LIRNR *sigla* Llei de l'impost sobre la renda de no residents

LIRPF *sigla* Llei de l'impost sobre la renda de les persones físiques

LIS *sigla* Llei de l'impost sobre la renda de societats

LISD *sigla* Llei de l'impost sobre successions i donacions

LITPAJD *sigla* Llei de l'impost sobre transmissions patrimonials i actes jurídics documentats

LIVA *sigla* Llei de l'impost sobre el valor afegit

MEFF *sigla* Mercat Espanyol de Futurs Financers

mutualitat de previsió social *f* Entitat asseguradora sense ànim de lucre que exerceix una modalitat asseguradora de caràcter voluntari complementària del sistema obligatori de la Seguretat Social, amb aportacions a prima fixa o variable dels mutualistes, persones físiques o jurídiques, o altres entitats o persones protectores.

OCDE *sigla* Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmics

operació bancària activa *f* Concessió als clients de les entitats financeres de sumes dineràries o de la disponibilitat per a obtenir-ne amb càrrec als dipòsits rebuts o als recursos financers propis dels bancs i de les caixes.

operació bancària passiva *f* Obtenció de fons mitjançant l'aportació dels clients, que es formalitzen amb dipòsits bancaris.

pla de pensió *m* Dret de les persones, a favor de les quals es constitueix, a percebre rendes o capitals per jubilació, supervivència, viduïtat, orfandat o invalidesa, i també l'obligació de contribució d'aquestes persones.

pla de previsió assegurat *m* Assegurança de vida en què coincideixen en la mateixa persona les figures de prenedor, assegurat i beneficiari, excepte en cas de defunció, i que cobreixen diferents contingències: jubilació, que és la cobertura principal, defunció, incapacitat o dependència.

pla de previsió social empresarial *m* Contracte d'assegurança de vida col·lectiu que actua com a alternativa als plans de pensions d'ocupació establert, a diferència d'aquests, un rendiment fix assegurat i no una rendibilitat variable.

pla individual d'estalvi sistemàtic *m* Assegurança individual de vida en què els drets generats serveixen per a constituir una renda vitalícia assegurada, això és, una renda mensual amb una quantia coneguda per endavant, que depèn del capital total acumulat, sempre que el contractant, l'assegurat i el beneficiari siguin l'inversor mateix.

préstec de valors *m* Contracte pel qual un prestador transfereix temporalment uns títols a un prestatari. La titularitat plena sobre els valors correspon a partir d'aquest moment al prestatari, que té l'obligació de tornar títols equivalents quan ho sol·liciti el prestador o quan venci el termini acordat.

professional *m i f*
sin. empresari

renda fixa *f* Actius, valors o títols de deute que emeten les administracions públiques (deute públic) o les empreses (deute privat), amb la finalitat

d'obtenir finançament, i que impliquen un crèdit per a l'ens emissor i un actiu per al titular.

renda variable *f* Agrupa nombrosos actius financers que es caracteritzen pel fet de no garantir ni la devolució del principal cedit ni l'obtenció de rendiments en forma de cupons o d'interessos.

SICAV *sigla* societat d'inversió de capital variable

UE *sigla* Unió Europea

Bibliografia

Bibliografia bàsica

Alberruche Herraiz, A. i altres (2008). *Guía. Fiscalidad de las operaciones financieras*. València: Edición Fiscal CISS.

Barciela Pérez, J. A. (2010). “La STS de 2 de diciembre de 2009 y su incidencia en la fiscalidad de las operaciones financieras en el IVA”. *Quincena Fiscal* (núm. 13).

Calvo Vérguez, J. (2008). “La tributación de las operaciones financieras en el IVA: una revisión necesaria”. *Aranzadi Jurisprudencia Tributaria* (núm. 17).

Calvo Vérguez, J. (2009). “La exención de determinadas operaciones financieras en el IVA a la luz de la normativa comunitaria”. *Gaceta Jurídica de la Unión Europea y de la Competencia* (núm. 8).

Fonseca Capdevila, E. (1990). “Tributación de las operaciones financieras: opciones, futuros, SWAPS y FRAS”. *Carta Tributaria. Monografías* (núm. 112).

López Liz, J. (1987). *El IVA en las operaciones financieras e inmobiliarias*. Barcelona: Editorial Bosch.

Lopo López, M. A.; Pereira Rodríguez, J. J. (2009). *Fiscalidad de las entidades y operaciones financieras*. Madrid: Universidad Nacional de Educación a Distancia.

Lucas Durán, M. (2001). *Fiscalidad internacional de rentas financieras (intereses, cánones, seguro de vida, dividendos)*. Madrid: EDERSA.

Luís y Díaz de Monasterio-Guren, F. de; Uría Fernández, F. (coords.) (2006). *El sistema fiscal español y las entidades y operaciones financieras: estudios en homenaje a Enrique Piñel*. Madrid: La Ley-Actualidad.

Moreno González, S. (2008). “El problema de la exención de las operaciones financieras en el IVA. A propósito de la STJCE de 19 de abril de 2007. Asunto Velvet & Steel”. *Noticias de la Unión Europea* (núm. 283).

Ortiz Calzadilla, R. (2002). “La reforma de la fiscalidad de las operaciones financieras en el Impuesto sobre Sociedades”. *Revista del Instituto de Estudios Económicos* (núm. 1 i 2).

Osma Torres, P. (1989). “Beneficios fiscales en operaciones financieras”. *Carta Tributaria. Monografías* (núm. 99).

Ramírez Medina, E. (1990). “La fiscalidad en las operaciones financieras”. *Perspectivas del Sistema Financiero* (núm. 29).

Ramírez Medina, E. (2001). “Fiscalidad de las operaciones financieras internacionales”. A: P. Materos-Aparicio Morales (ed. lit.). *Finanzas internacionales*. Madrid: Ediciones Académicas.

Sagués, A. (2009). *Fiscalidad de los productos y operaciones financieras*. Barcelona: Profit Editorial.

Suau Allés, A. (1998). *La fiscalidad de las operaciones financieras*. València: CISS.

